

מאוצרות הפרשה

והיה בעור בשרו לנגע צרעת (יג, ב)

הנה אמרו חז"ל (בראשית רבה מב, ג): "בכל מקום שנאמר 'ויהי' משמש צרה, 'ויהי' - שמחה", ומאחר ו'ויהי' לשון שמחה הוא, נשאלת השאלה: מה פשר השמחה הגדולה על כך שאדם מוצא את עצמו לוקה בצרעת, כשמלבד הצער שנגרם לו בעצם החטא, עליו להתחיל כעת תהליך החלמה ארוך ומיגע, וכל זאת, מבלי להזכיר את הבושה הגדולה, שאופפת אותו על שהתגלה בקלוגו?

אלא, שעצם קבלת הצרעת מוכיחה לאדם שמטפלים בו, שעדין לא פסה תקוה ממנו והקב"ה מצפה לשובו בתשובה שלמה. משל למה הדבר דומה?

לשני אנשים שהגיעו לבית החולים. האחד ננף על ידי הרופאים על כך שהוא מעשן ואוכל יותר מדי, ואילו לשני הורו הרופאים לצאת לגינה ולהמשיך לאכול ולעשן...

ברור לכולם, מעבר לכל ספק, שהחולה שהחל לקבל טפול הוא במצב טוב בהרבה מן החולה השני, זה האחרון, ככל הנראה, גרם ליאוש מוחלט בצות הרפואי, ואין הם רואים טעם לענות אותו באחרית ימיו, כשאין כל סיכוי שיחלים, רק הראשון, שעדין ישנה תקוה לשיפור המצב אצלו, זוכה לטיפול. כך המצורע שמח על כך כשהוא רואה שמן השמים שוקדים על תקנתו, ויש לו עדין תקוה להתרצות לפני בוראו, כשכל היסורים שניתנו לו נועדו לכפר על מעשיו בעבר, ולהשיבו למוטב.

על דרך זו באר ה"בעל התניא" את דברי אדונו דוד המלך ע"ה בתהלים (קט, קסא-קסב) "שרים רדפוני חנם ומדברך פחד לבי. שש אני על אמרתך כמוצא שלל רב": אומר דוד המלך כך: רבונו של עולם, שרים רודפים אותי, אך בעיני זה בגדר "חנם" - רדיפתם כלל אינה מפחידה אותי. מדוע? כי אם "ה' לי" - לא אירא, מה יעשה לי אדם". אם הקב"ה נמצא עמי, אין בכח בן אנוש להרע לי.

אבל, רבונו של עולם, "ומדברך פחד לבי". אם הם רודפים אותי, הרי באמת זה לא הם, אלא אתה הוא זה שהורית להם לנהוג כך, וממך הנני מפחד!

אמנם - ממשיך דוד המלך ואומר - אחרי הכל, אם אתה אמרת להם לרדוף אחרי, זה סימן שאתה מטפל בי, מתיחס אלי באופן אישי, ולכן "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב".

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן (יד, ב)

הגאון מהר"ם אש שואל: לשם מה צריך המצורע להביא קרבן, והלא קיי"ל שיסורים ממרקין כל עוונותיו של אדם, למה לא יתכפר חטאו על ידי היסורים שבאו עליו עקב נגע הצרעת?

ומתוך על פי הגמרא בברכות (ה). האומרת, שחז"ל למדו שיסורים ממרקין כל עוונותיו של אדם משן ועין, מה שן ועין שהם אחד מאבריו של אדם עבד יוצא בהם לחירות, יסורים שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה.

ולפי זה, העבד הרי אינו יוצא לחירות אלא אם קטע לו האדון ראשי איברים שאינם חוזרים, אם כן כל מה שהיסורים ממרקין זה רק על

יסורים שאין להם רפואה, אבל אם המצורע נתרפא מצרעתו הרי מתברר שהיו אלו יסורים שיש להם רפואה, ואם כן אפשר לומר שאינם מכפרים, ולכן עליו להביא קרבן בתור כפרה.

וכך כוונת הפסוק: "זאת תהיה תורת המצורע" שעליו להתכפר על ידי קרבן, ואם תשאל למה לא יתכפר על ידי יסוריו? התשובה היא בגלל "ביום טהרתו", שהרי סוף סוף נתרפא מצרעתו, ויסורים שיש להם רפואה אי אפשר ללמוד משן ועין שהם מכפרים. (נועם ה')

והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו ואת ראשו ואת זקנו ואת גבות עינו ואת כל שערו יגלח (יד, ט)

לכאורה צריכים להבין, מדוע נצטוו המצורע לשם טהרתו לגלח את כל שערו מה שלא מצינו אצל נטמאים אחרים שהוצרכו לטהר עצמם? אלא הסביר הגה"ק בעל ה"בן איש חי" זי"ע - הסבר נפלא עד למאד שבתוכו מוסר השכל גדול! כפי שמובא בחז"ל, נגע הצרעת באה על האדם בעוון לשון הרע שמדבר האדם על חבריו. ומדוע פותח האדם את פיו לדבר רעה על חבריו? כי חושב שחבירו עשה לו רע, פגע בו, לקח ממנו, ויש לו תרעומת עליו. אך אם האדם היה מתבונן לרגע כפי שיהודי מאמין צריך להתבונן, הוא היה מבין, שהאדם הפוגע בו, כלל לא פגע בו ברצונו. הוא רק היה שליח מאת ה'. איננו מבינים חשבונות שמים מדוע זה דווקא היה צריך להגיע על ידו. אך כך זה נקבע מלמעלה.

ולפעמים, אף נראה לאדם שחבירו לקח ממנו, מנע ממנו איזה טובת הנאה, ובלבי הוא כועס ואינו רגוע, אבל כשמתבונן כפי יהודי היודע את לשון הגמרא שקיבלו חז"ל מסיני (חולין ז'): "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה", כלומר כל דבר שנמצא בבריאה, הכל מכלל - וזהו כלל שאין לו יוצא מן הכלל - מושג ע"י הרבש"ע, אין לו לאדם להתרעם, הרי זה לא הוא עשה לי, זה רבון כל העולמים עשה לי...

לכן נצטוו המצורע לגלח את כל שערו, בכדי ללמדו שכל דבר הקורה עמו, זה מאת הבורא יתברך בהשגחה פרטית ומיוחדת.

איך הוא ילמד מכך? בואו ונראה: כשאדם מתבונן בשערות ראשו, הוא יכול לחשוב: שהשערות כולם גדלים זה על זה, דוחפים זה את זה, לוקחים את מקומו של השני. אך האמת הוא, שלכל שיערה ושערה יש גומא מיוחדת שממנה היא יוצאת. לאדם שמתבונן מלמעלה, זה נראה שהשערות גונבות ולוקחות את מקומם האחד של השני, אך האמת הוא לא כן, זה רק נראה כך, לכל שיערה ושערה יש מקום מיוחד שנתן לו הבורא. מתי רואים זאת בבירור יותר, כשאדם מגלח את שערותיו, הוא יכול להתבונן ולראות שלכל שיערה יש את הגומא שלה, אף אחד לא גונב ולוקח את מקומו של השני, ואף אינו רשאי לקחת את מקומו של השני. (כמו דאיתא בילקוט שמעוני איוב פ"ט). א"כ זהו הטהרה של בעל הלשון הרע - לגלח את כל שערו ולהבחין בבירור כי אף אחד לא גונב ממך, אף אחד אינו יכול להרע לך, מה שנגזר עליך מלמעלה תקבל לטוב ולמוטב, ללא שום תרעומת ולשון הרע על דא ועל הא, כי הכל מאת מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא!... (פנינים)

גם כשהותר לשון הרע – מוטב לצמצם

אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת או בהרת ויהי בעור בשרו לנגע צרעת והובא אל אהרן הפהן או אל אחד מבניו הפהנים. (י"ג, ב') ובגמרא (ערכין ט"ז): "נגעים באין על לשון הרע".

בנביא (שמואל א', כ') מסופר, שלאחר מספר פעמים ששאל המלך ניסה להרוג את דוד, החליט דוד להציל את עצמו ולברוח. אולם יהונתן בנו של שאול, שהיה ידידו הקרוב של דוד, עדיין לא האמין שזו אכן כוונתו של אביו, וניסה לשכנע את דוד להישאר. כדי לבדוק מי צודק, הציע דוד שהוא יעדר למחרת מסעודת ראש חודש אצל המלך בה נהג להשתתף בקביעות, ויהונתן יבדוק את תגובת אביו להעדרותו, וכך יוכל ללמוד על טיב היחסים בין שאול לדוד. עוד סוכם בין השניים, כי מאוחר יותר כאשר יפגשו – ימסור לו יהונתן את הידיעה בדבר יחסו של אביו בדרך ייחודית שרק הם יבינו אותה: יהונתן ישלח נער ויאמר לו למצוא את החיצים. אם הוא יאמר לו "הנה החיצים ממך והנה" – כוונתו לרמז ששלוש לדוד ושאל לא כועס עליו, אך אם יהונתן יגיד "הנה החיצים ממך והלאה" – משמעות הדבר ששאל זומם לפגוע בדוד ועליו לברוח.

אלא שלכאורה יש להבין: מה מנע מיהונתן לספר לדוד **במפורש** כי חייו נתונים בסכנה, ומדוע הוצרך לרמוז זאת על ידי סימני החיצים. ואם תאמר, שיש בסיפור הדברים משום לשון הרע – הלא בוודאי נחשב הדבר כ'לשון הרע לתועלת' שמותר לאומרו?

את התשובה נבין על פי המעשה הבא: הגאון רבי איצ'ל'ה מוולאז'ין, בנו של רבי חיים מוולאז'ין, מפורסם היה בנקיות לשונו. מעולם לא יצא מפיו שום דיבור של גנות על איש יהודי. גם כאשר נאלץ לספר בגנותו של איש מישראל כדי שלא ייגרם נזק לאנשים אחרים – ידע לעשות את הדבר בדרך מתוחכמת, ולחשוף את אופיו של האיש בלשון עדינה מבלי להוציא עליו דבר גנאי.

באחד הימים, הגיע לפניו יהודי שביקש לערוך מסחר עם יהודי פלוני, ובא לשאול בעצתו. מששמע הרב את שמו של האיש נעצר על עומדו תוהה כיצד יענה לו. מחד גיסא, אותו אדם היה מפורסם בפי כל כרמאי מבטן ומלידה, עד שרבי איצ'ל'ה התפלא כיצד עובדה זו לא הובאה לידיעתו של השואל. אין ספק כי חובה ליידע אותו למען לא יניח את כספו על קרן הצבי! אך מאידך – כל חייו מקפיד הוא שלא לדבר סרה על אף יהודי. כיצד, אפוא, יוכל לספר זאת לשואל מבלי להוציא מפיו מילים שאינן נקיות? לבסוף השיב לו כך: "ישנם יהודים שזוכרים את שארע לפני עשר שנים. אחרים זוכרים מאורעות מלפני עשרים שנה. בעלי זיכרון טוב במיוחד יכולים לספר דברים שקרו חמישים שנה קודם לכן, ואילו הלה זוכר גם דברים שלא קרו מעולם..."

הרי לנו, שהצדיק, גם כאשר הותר לו לספר לשון הרע, רצונו לשמור על לשונו קדושה ונקיה ולא להוציא מפיו דבר גנאי על הזולת, ולכן הוא יעשה את כל התחבולות כך שיוכל להעביר את הדברים מבלי להוציא מפיו דבר רע על השני בצורה מפורשת וגלויה.

ומכאן, תשובה לשאלתנו, על פי דרכו של הגר"א: אמנם ישנם מקומות בהם מותר ואף מצוה לספר לשון הרע ורכילות, כגון במעשה דוד ויהונתן, אך גם כאשר מצוה לספר – חייב המספר לצמצם ולומר רק כפי ההכרח. וכל זה מעיקר הדין, אבל מי שהוא בר מעלה ואוהב כל אחד מישראל כנפשו, ובוודאי איננו חפץ שיצא מפיו דבר גנות על אף יהודי מישראל, מוטב לו לרמוז ולעשות כל מה שביכולתו שלא להוציא את הגנות מפורשות מפיו. לפיכך, על אף שבוודאי מותר היה ליהונתן לספר לדוד בצורה מפורשת שאביו שאול חפץ להמיתו, שהרי יש בכך משום לשון הרע לתועלת, הוא העדיף להעביר לו את הידיעה על כך בדרך רמז. ('ללמדך' מאוצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

פינת ההלכה

פיצוי חנות לניקוי יבש עבור חליפה חדשה שנרכשה בטעות

שאלה: מעשה שהי' בראובן שמסר חליפתו של שבת לניקוי יבש, ושמעון שהוא בעל המכבסה הבטיח לו שתהיה מוכנה ביום חמישי. כשראובן הגיע ביום חמישי, שמעון חיפש את החליפה, ואחר זמן רב של חיפושים, התנצל לראובן שכנראה החליפה נאבדה משום שהי' בלגן בחנות באותו שבוע. ראובן לא ידע מה יעשה בשבת בלי חליפת שבת (ה'חליפה' שלו של יום חול, אינה בדיוק חליפה משום שהמכנסיים והז'קט אינם אותו צבע), ושמעון אמר לראובן, "אני מבין אותך, אבל אין לי מה לעשות, ובכל זאת מאחר וכתוב על הקבלה שבמקרה של אובדן אני מתחייב לשלם עד פי עשר ממחיר של הניקוי, לך תברר כמה חליפה חדשה עולה, ותחזור אלי". בדלית ברירה ראובן בירר בחנות, בה החליפות כבר בדוקות משעטנו, כמה חליפה עולה, ואמר לו בסביבות 500 ש"ח (המחיר בחנות הזה הוא זול במיוחד משום שיש תנאי שאין החזרות). כשחזר לשמעון כדי לקבל 500 ש"ח ממנו, טען שמעון שגם אם אני שומר שכר והזקתי לך ונתחייבתי לשלם לך, אבל החליפה שלך לא היתה חדשה, ולכן לא מגיע לך תשלום עבור חליפה חדשה. אחרי קצת מו"מ הסכימו שהיתה שווה לא יותר משלש מאות ש"ח, ולכן שמעון בעל החנות אמר לראובן שיקנה חליפה, וכשיביא לו קבלה יתן לו 300 ש"ח. ראובן קנה חליפה, ולבשה בשבת, וביום ראשון הוא חזר לשמעון עם הקבלה של 500 ש"ח ששילם עבור החליפה שקנה, ודרש 300 ש"ח כפי שסוכם ביניהם, אבל שמעון אמר לו "יש לי הפתעה עבורך, מצאתי את החליפה שלך והנה היא, הרי שלך לפניך".

תשובה: לפמש"כ בשו"ת זקן אהרן, בנד"ד א"א לחייב שמעון בעל הניקוי יבש מדין גרמי, דהרי לא גרם הפסד לראובן משום שלמעשה נשאר עם חליפה חדשה, וגם לא התכוון להזיק אלא אדרבה רצה לעזור לו ברכישת חליפה חדשה. עוד יש לציין שאם הזיק בגרמי בשוגג אין חיוב לשלם כמבואר בש"ך (חו"מ סי' שפ"ו סק"ו), דאמנם הרמב"ן ס"ל דחייב בכל גרמי, אפילו באונס, אבל היינו משום דס"ל דדינא דגרמי הוא כאדם המזיק, אבל הש"ך ס"ל דגרמי הוא קנס, וממילא פטור באונס ושוגג, ואע"ג דהמראה דינר לשולחני חייב אע"פ שהוא שוגג, שאני התם שהוא פושע שלא למד. ואמנם היה מקום לומר שאפשר הוא חייב לצאת ידי שמים, אבל בשו"ת המב"ט (ח"ב סוסי' נ"ד) כ' שגרמי בשוגג פטור גם מלצאת ידי שמים כשלא נתכוון להזיק. עוד יש לצרף ספיקת המהרי"ל דיסקין בנד"ד, ומספק א"א להוציא ממון. (הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א)

תשובה לחידה משבוע קודם: שניהם שמות נוספים של הרוכפית: תרגול בר, ונגר טורא (רש"י יא, יט)

מזל טוב

מרכז העיר: משפחות סלבוטיצקי – פינס להולדת הבן הנכד
משפחות ארסליס-וינשטוק-רייזמן לאירוסיה הבת הנכדה הנינה
משפחות חיים שטיין לאירוסיה הבת הנכדה
משפחות מלצר להכנס הבן לעול תורה ומצוות